

ETRUŠĆANI

Etrušćani su narod koji je naseljavao dio Apeninskog poluotoka, današnje pokrajina Toscanu i Umbriju. To je razdoblje od 8. – 3. st. pr. Kr.

Žive u gradovima – državama, ujedinjene u savez, bez prevlasti neke od njih. Ne poznaju sklad i harmoniju kakvi su poznati u Grčkoj. Grci smatraju da smrću prestaje bilo kakva veza s ovim svijetom dok Etrušćani štuju kult mrtvih, smrt je za njih nastavak života. Grade grobnice u kojima pokojnik nastavlja svoj život – dva osnovna tipa grobnice: **TUMULUS** i **HIPOGEJ**. Uz pokojnike ostavljaju različite predmete.

TUMULUS – podzemna grobnica, okrugla kamera građevina kupolastog krovišta

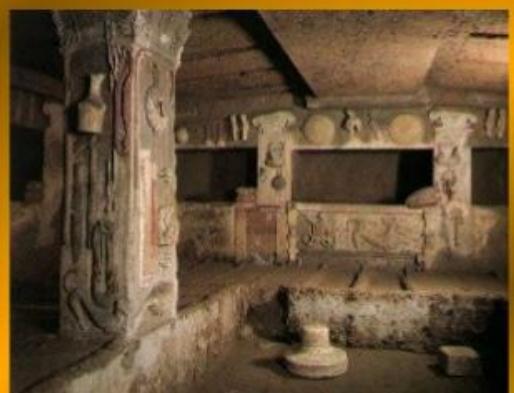
Tumulus

Cerverteri, pogrebni humci

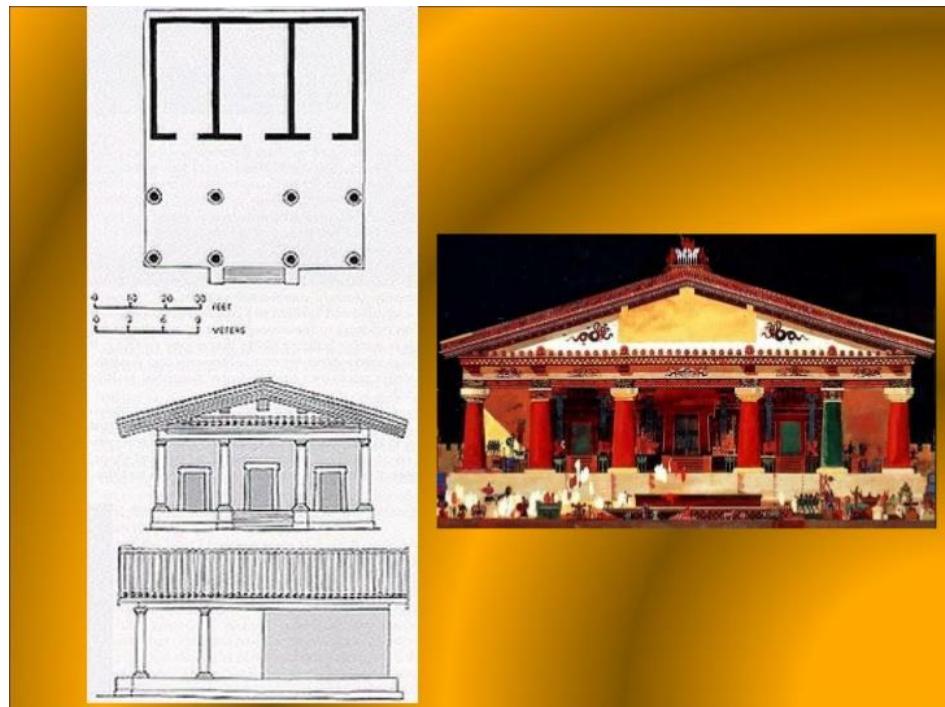

Hipogej

- Hipogej je podzemna prostorija bačvastog svoda
- Ima ulaz izduben u stijeni i komoru ukopanu duboko ispod zemlje
- Grobnice imaju zidne niše s policama u koje su se umetali sarkofazi ili urne s pepelom pokojnika
- Sve etruščanske grobnice bogato su ukrašene freskama i reljefima

Arhitektura nije sačuvana osim utvrda koje su građene od velikih kamenih blokova. Materijal za gradnju je bio drvo i nepečena opeka. Gradili su hramove, za koje se pretpostavlja da su imali utjecaja na gradnju hramova u rimskom carstvu. Hram je tlocrtno bio blizu kvadratu, imao je trijem s prednje strane (to je glavno pročelje) na kojoj su bile stepenice kojima se je dolazilo na postolje, koje je puno više od grčkog postolja. U unutrašnjosti je prostor od tri cele. Hram je bio intenzivno ukrašen, a krov je imao strehu naglašenu sa sve četiri strane.

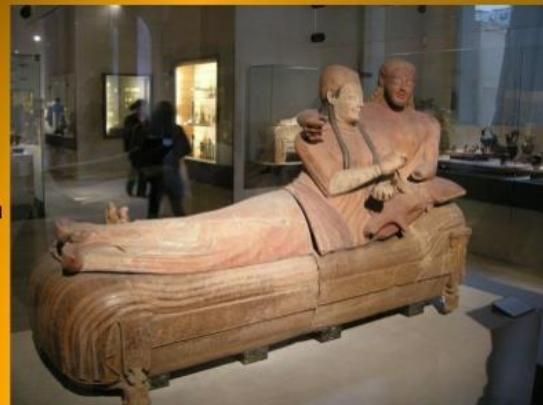

Etrurska skulptura

Sarkofazi

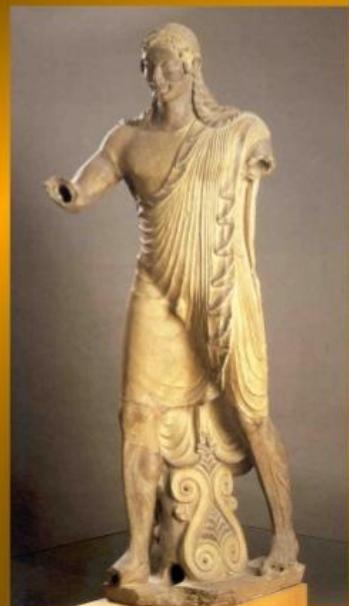
- Sarkofazi nisu bili kameni nego su se najčešće izrađivali od pečene gline koja se kasnije lakirala
- Poklopci sarkofaga često su bili izrađivani u obliku kreveta ili nekih drugih oblika ležaljki – triklinija, ležaljki za ručanje itd.
- Na tim ležaljkama prikazani su pokojnici u parovima (najčešće muž i žena zajedno) kako se odmaraju i uživaju
- Simbol nastavka obiteljske harmonije i u zagrobnom životu
- Utjecali su na razvoj kasnijih rimskih sarkofaga

Sarkofag iz Cerverterija, oko 500.g. pr.K

- Jedan od rijetkih primjera etrurske skulpture koji nije vezan za zagrobni život
- Smatra se da je bio dio grupe skulptura koje su krasile krov Apolonova hrama u Veju
- Nalik je grčkom kurosu no postoje znatna odstupanja od stila grčke arhajske skulpture
- Kip karakterizira pokret koji nije karakterističan za kurosa, odstupanje od ukočenosti i statičnosti – Apolon je prikazan napet i u nasrtaju, ispružene desne ruke te napetih mišića tijela
- pokreti su mu ipak uravnuteženi raskorakom koji mu omogućava stabilnost
- Sličnost s arhajskom skulpturom ogleda se u pojednostavljenim oblicima, arhajskom smješku te stilizaciji kose i odjeće
- Skulptura je izrađena od pečene gline

Apolon iz Veia, oko 500.g. pr.K

4. I. ANTIČKI RIM

Antički Rim je uobičajeni naziv za civilizaciju koja je po Liviju 753. pr.Kr. nastala od grada-države Rima osnovanog na Apeninskom poluotoku i dovela do uspostave velikog Rimskog carstva koje se protezalo duž Sredozemnog mora. . Osim Latina, na tom području su živjeli i Etruščani u svojim gradovima – državama. Prema legendi Rim su osnovala dva brata blizanca, Romul i Rem koji su bili ostavljeni na obali rijeke Tiber, a odhranila ih je vučica. Po legendi Romul je prvi kralj Rima. Tokom svog dvanaest stoljeća dugog postojanja, rimska civilizacija je prošla put od kraljevine, preko republike do diktature, carstva i monarhije. U početku Rim osvaja Apeninski poluotok, etrurske gradove, za što je zaslужna dobra vojna organizacija, zatim u 2. st.pr. Kr. prelazi na susjednu, Jadransku obalu, te na sve otoke Sredozemnog mora. Do 509. g. pr. Kr. Rim je kraljevina, a iza toga republika u kojoj glavnu vlast ima senat. Rimska civilizacija je dominirala zapadnom Europom i područjima oko Sredozemnog mora putem osvajanja i asimilacije stanovništva. U 1. st. Rimljani osvajaju sav poznati svijet – IMPERIUM ROMANUM (RIMSKO CARSTVO).

RIMSKO CARSTVO U I. ST.

U to vrijeme vlada imperator, car Cezar. Car Dioklecijan vidi da je Carstvo prostorno preveliko, tj. spoznaje da ga treba podijeliti na dva dijela, što se je i dogodilo 375. g.. Unuk cara Oktavijana, Konstantin, seli prijestolnicu u Istanbul (Carigrad) - 330. g. osniva Konstantinopol.

Ipak, na kraju je i Rimsko carstvo doživjelo pad. Zapadni dio rimskog carstva se u 5.stoljeću podjelio u nezavisna kraljevstva (476. g. ga osvajaju Germani pod vodstvom Odoakra), dok je Istočno Rimsko Carstvo postojalo sve do 1460.godine kada njegovu posljednju provinciju imena Moreja zauzima Osmansko Carstvo.

Rimska civilizacija se najčešće svrstava u razdoblje antike, zajedno sa antičkom Grčkom, civilizacijom koja je inspirirala velik dio kulture antičkog Rima. Antički Rim je potaknuo razvoj prava, ratnog umijeća, umjetnosti, književnosti, arhitekture, tehnologije i jezika u zapadnom svijetu. Povijest Antičkog Rima se dijelom nalazi i u temeljima današnje civilizacije.

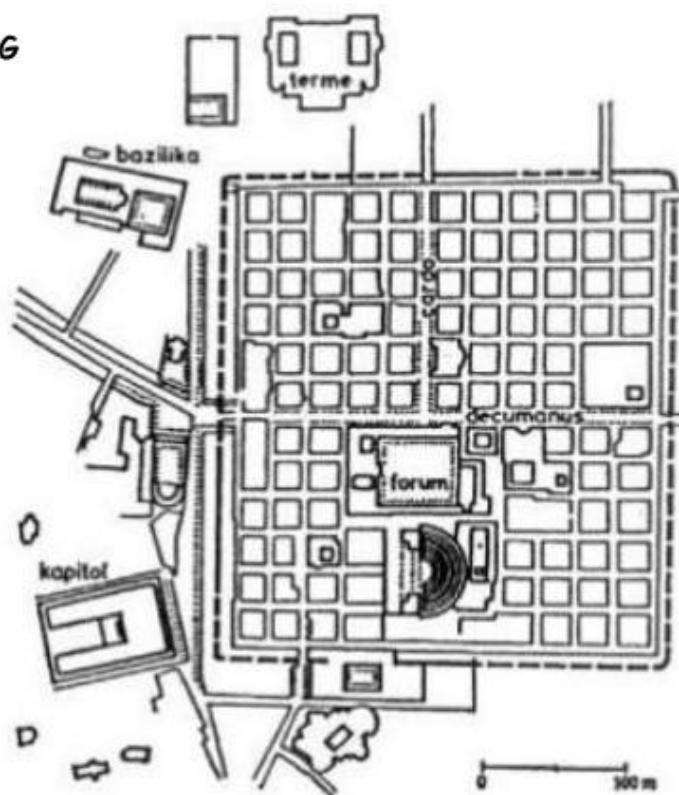
Religija je mnogobrojno, svako osvojeno područje Rimljani nazivaju PROVINCIA, a na području Hrvatske to su Panonija, Dalmacija i Histrija.

RIM – ARHITEKTURA

Antička Grčka je kulturni uzor Rima ali ne na način da slijepo preuzimaju elemente Grčke arhitekture nego su više praktični. Doprinos rimske civilizacije je u pravu, inženjerstvu, kod organizacije države, kod izgradnje. Pratimo pojavu novih konstruktivnih sistema i elemenata, lukova i svodova, te pojavu novih materijala, betona, koji omogućava veće raspone. Rimski graditelji preferiraju zid, dok se stupovi koriste samo kao dekoracija i rasčlamba zidne plohe. Za razliku od grčke arhitekture, rimska težište stavlja na unutrašnji prostor a ne na vanjski. Javljuju se novi tipovi građevina : amfiteatri, terme, palače, gradski trgovи (forumi), basilice (gradske skupštine).

RIMSKI GRAD – građen kao planski pravokutan prostor, uokviren zidinama i kulama, unutar zidina postoje dvije glavne ulice, KARDO (kraća ul., smjer sjever – jug) i DEKUMANUS (duža ul. , smjer istok – zapad). Ostale ulice su paralelne s tim glavnim ulicama. Na taj način se formiraju stambene četvrti, INSULE. Grad je formiran po sistemu rimskog vojnog logora (kastrum).

TLOCRT RIMSKOG GRADA

U svim provincijama gradovi imaju isti sadržaj – kazalište, terme, amfiteatri, trg, tržnice, trgovine, hramovi, sudnice. Ulice su popločene kamenim pločama. Stambene kuće su višekatne, građene od opeke ili kamenja. Svaki grad je imao vodovod – AKVADUKT – zidana konstrukcija u nagibu na stupovima koji su međusobno vezani lukovima. Primjer je dobro očuvan rimski akvadukt u Francuskoj – PONT DU GARD.

Rimljani su shvatili važnost dobrih rješenja **CESTA**, pa su svoje ceste popločavali i što je jako važno, održavali su ih. Imali su gustu mrežu cesta koja osigurava siguran promet i razvoj trgovine, obrta, pošte. **NEKROPOLE** (gradovi mrtvih) – Rimljani imaju običaj pokapanja izvan gradskih zidina jer se je time sprječavalo širenje zaraza. Možemo uspoređivati grčku i rimsku arhitekturu:

<u>GRČKA</u>	<u>RIM</u>
mjerilo – čovjek	mjerilo ogromno .
na akropoli „ nered ”	na forumu red .
kod hrama važna vanjsština	bogato ukrašena unutrašnjost .
teatar u stijeni	teatar na konstrukciji

Stupovni redovi koji postoje u Rimu imaju osnovu u grčkim stupovnim redovima, ali su monolitni (izvedeni u jednom komadu) a tijelo im je glatko, nema kanelura. U rimskoj arhitekturi razlikujemo:

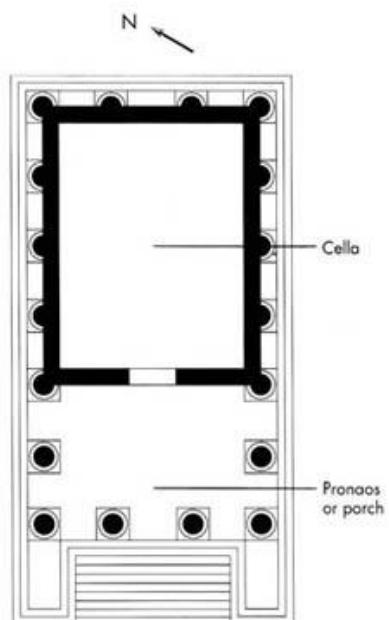
- Rimsko –dorski
- Rimsko – jonski
- Rimsko – korintski
- Toskanski – varijanta dorskog
- Kompozitni – jonski i korintski

HRAM je nastao pod utjecajem grčkog i etruščanskog hrama, ali postoje i razlike:

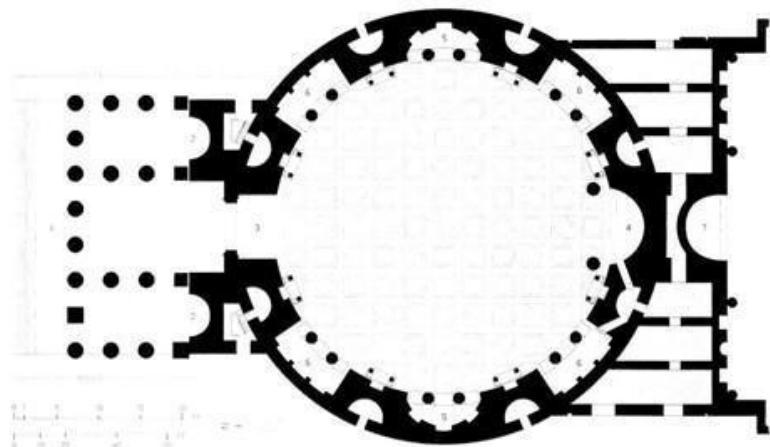
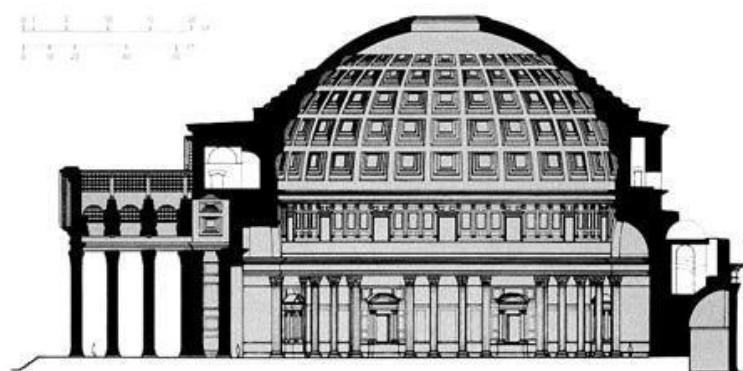
- 1)postament je viši od grčkog, jasno je izražen ulaz, te prednja i stražnja strana
- 2)cela je jedna prostorija
- 3)ulazne stepenice su samo s prednje strane
- 4)cela zauzima 2/3 dubine tlocrta i cijelu širinu

Grade se hramovi pravokutnog i kružnog tlocrta. Primjer pravokutnog hrama je hram Fortune Virilis, Rim, 2. st. pr. Kr. – ulaz je samo s prednje strane, oblik je uži i viši od grčkog, timpanon je strmiji.

Primjer kružnog hrama je Pantheon, 2. st., Rim – hram svih bogova, građen od betona. To je kružna građevina s naglašenim pravokutnim ulazom. Zidovi su debeli oko 6 m, u njima su polukružna i pravokutna udubljenja u kojima su kipovi bogova. Kupola je izvedena od opeke, a u nju se može upisati kugla Ø 43.2 m, na vrhu je otvor Ø 9 m, tako da se svjetlo jednolikom širi cijelom prostorom. Kupola je iznutra kasetirana i ukrašena ornamentima. Ulazni dio je pravokutan trijem s dvostrešnim krovom i timpanonom.

TEMPLE OF FORTUNE VIRILIS

PANTHEON

IZGLED PANTHEONA IZVANA

MAUZOLEJ je velika, svečana grobnica za sahranjivanje careva i odličnika, obično su građene kao kružne kule na pravokutnim podnožjima. Primjer – Hadrijanov mauzolej u Rимu

HADRIJANOV MAUZOLEJ, RIM

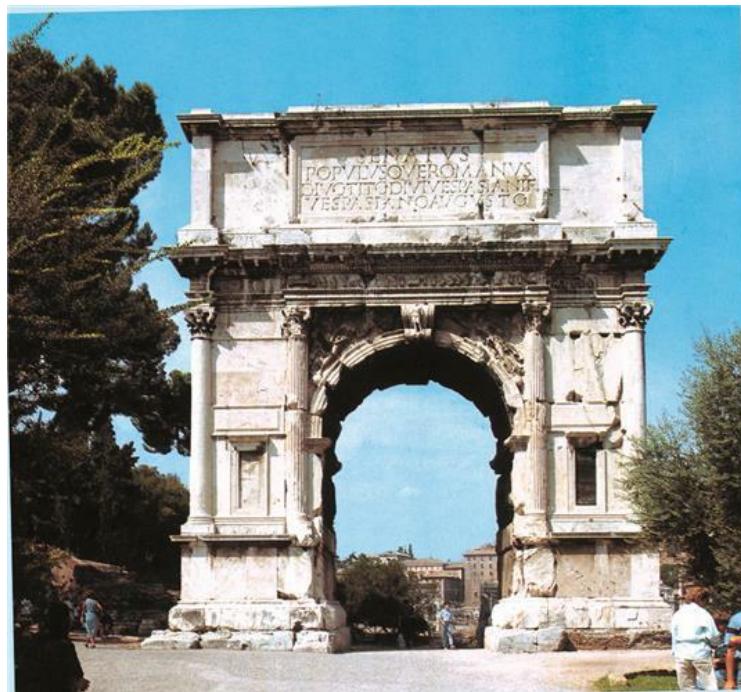
FORUM je gradski trg – primjer FORUM ROMANUM – trg nepravilnog oblika koji se gradi od 5. st.pr.Kr. - 3. st. – na njemu su različite vrste građevina – hramovi, bazilike, slavoluci, građevine društvene namjene. U pravilu su rimski trgovи pravilnog oblika osim rimskog koji je rano započet i dugo se je gradio.

FORUM ROMANUM

BAZILIKА je građevina koja služi javnim okupljanjima, suđenjima, trgovanjima, obično je pravokutnog tlocrta, stupovima podjeljena u brodove, na suprotnoj strani od ulaza ima apsidu (polukružno udubljenje) u kojem je sjedio sudac za tribinom (tribunal – ime za sud).

SLAVOLUK (ARCUS TRIUMPHALIS – trijumfalni luk) – to su svečana vrata, građena u čast vojskovođe i njegove pobjede, s jednim ili tri lučna otvora, ukrašen stupovima, bogatom profilacijom, istaknutim vijencem iznad kojeg je ATIKA (čisto rimski element, nadograđeni puni zid, rasčlanjen kao i prizemni dio slavoluka, ukrašen je natpisom i reljefom. Na vrhu je obično kip slavljenika.

TITOV SLAVOLUK U RIMU

TEATAR je oblik prenesen iz Grčke, manji nego u Grčkoj. Gradi se na ravnom, gledalište je podignuto na konstrukciju (sistem zidova i svodova), a zajedno sa scenom čini zatvorenu arhitektonsku formu.

KAZALIŠTE U SABRATHI, I.st., SJEVERNA AFRIKA

AMFITEATAR su prostori za priredbe velikih razmjera, za gladijatorske borbe, insceniranje pomorskih bitaka (lat. Arena = pijesak). Ispod sjedišta su prostori za garderobe. Gledalište se puni i prazni sistemom zrakastih hodnika. Tlocrti mogu biti kružnog ili elipsastog oblika. Oko same arene je visok zid koji štiti gledatelje, a s vanjske strane je plašt od lučnih otvora i stupova prislonjenih na zidove.

KOLOSEUM U RIMU

KOLUMNE su spomen – stupovi, sa figurom cara na vrhu, a tijelo stupa je ukrašeno reljefom.

TRAJANOV STUP, RIM

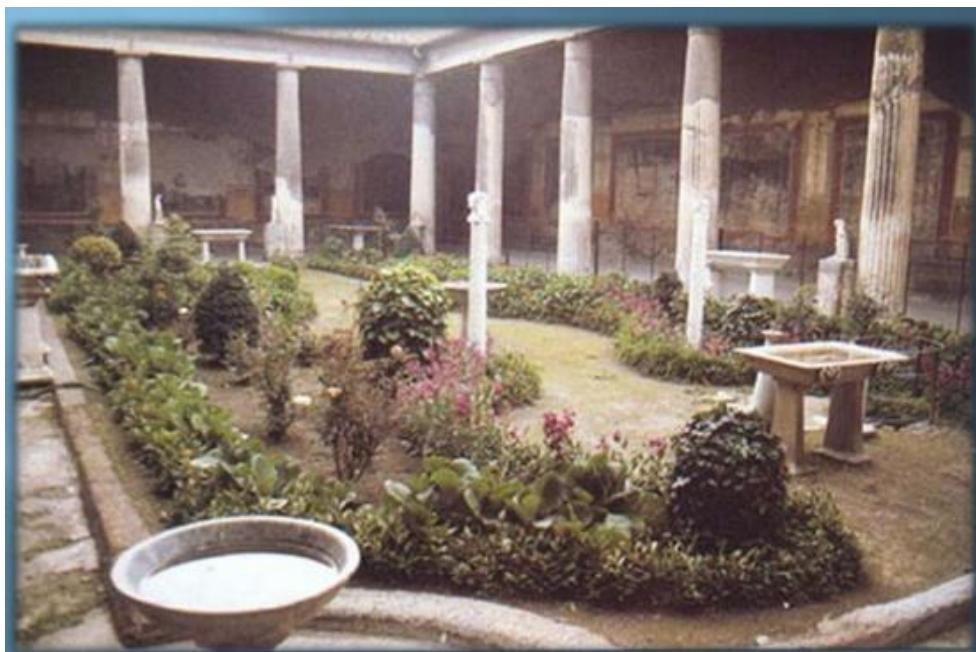
TERME su javna kupališta, ujedno i centar društvenog života. Osim što su služile održavanju higijene, služile su okupljanju i vođenju filozofskih razgovora, pa su osim kupelji bile građene i prostorije za biblioteke i dvorane za vođenje razgovora. Terme su imale sisteme kanala kojima je strujao zagrijani zrak koji je grijao vodu i zrak. Primjer su Caracalline terme (Karakaline terme) u Rimu.

Caracalline terme, Rim

RIMSKA STAMBENA KUĆA (domus)

Tlocrt je izdužen, okomito postavljen na ulicu, prostorije za stanovanje projektirane oko dva otvorena prostora – ATRIJA – (dvorište s bazenom koji se puni vodom s kosih krovnih ploha koje imaju nagib prema njemu) i PERISTILA – vrt okružen stupovima, ozelenjen i uređen). Oko peristila su prostorije za obitelj a oko atrija prostorije za primanje gostiju. U nekim slučajevima je postojao i kat na kojem su bile prostorije za služe i robeve. Prostori koji su bili orijentirani na ulicu obično su bili namjenjeni trgovini.

PERISTIL

TRODIMENZIONALNI PRIKAZ RIMSKE KUĆE